

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

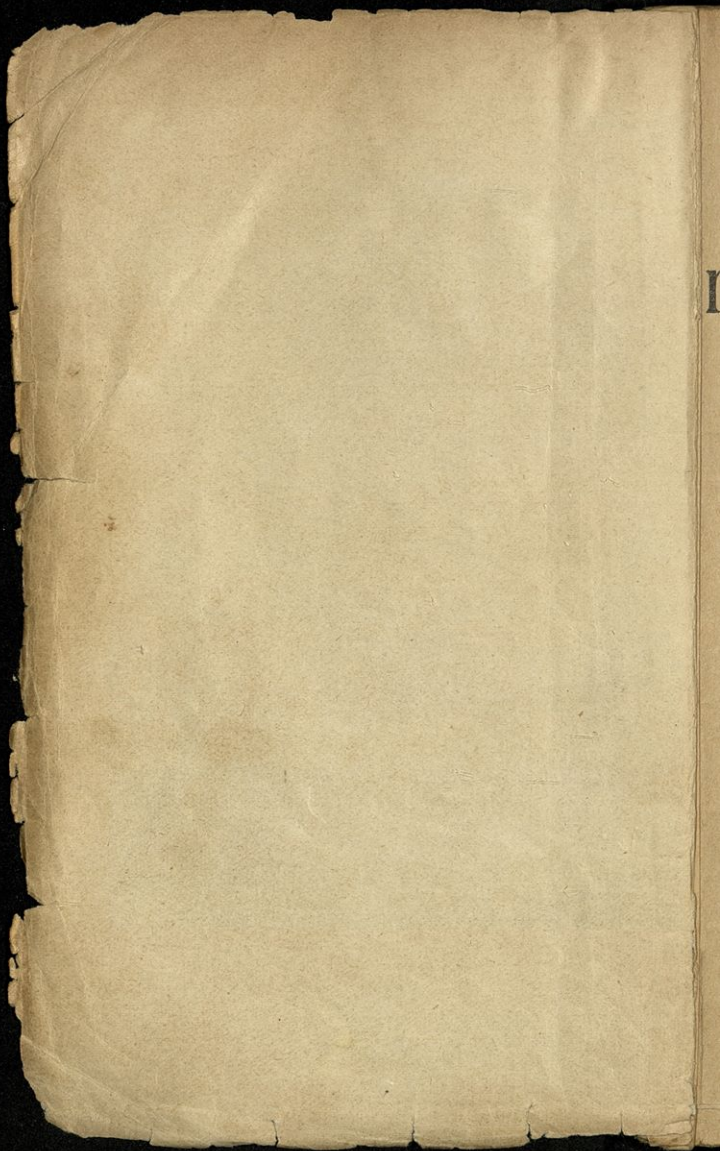
109554

2

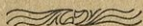
pripovedek.

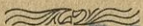
„Dober dan, kovač Koren,“ pozdravi ga smrt.

Zbirka
narodnih pripovedk
za mladino.

Spisal
J. P. Planinski.

II. zvezek.

V Ljubljani 1906.

Založil J. Giontini. — Tiskala „Katoliška Tiskarna“.

109554

109554

F2C 312/1952

O treh grbcih.

Živela sta oče in mati, ki sta imela tri sinove; vsi trije so bili grbasti. Ti bratje se nikakor niso mogli; vedno so se prepirali in drug drugemu očitali telesne napake.

Oče, kateremu je že presedal ta prepir, pravi jim, da jih ne bode več poslušal in da morajo z doma.

In res se napotijo bratje nekega dne po svetu.

Ko dospo iz domače vasi in gredo še nekoliko časa dalje, pridejo do razkrižja, kjer se stikajo tri potje.

Starejši brat postoji in reče: „Stojta! Sedaj smo na razpotji, in ločiti se je nam. Vsakdo si izberi svoj pot; jaz grem naravnost po tem. Bog z vama!“ — Poslove se in odidejo vsak po svojem potu.

Za dva se ni vedelo, kako se jima je godilo v širnem svetu; mlajši pa je šel služiti trgovca. — Ta ga vpraša: „Kaj znaš?“ — Mladenič odgovori: „Znam različna dela, kar mi bodete dajali!“

Trgovcu so se zmešali v vreči mandeljni in rozine. Te mu da izbirat.

Mladenič izbira; rozine devlje na stran, mandeljne pa pojedaj.

Za nekaj časa pride gospodar in ga vpraša, ali je že dosti izbral. Mladenič pravi: „Toliko, da sem sit!“ — „Kako to?“ vpraša oni. „Kje pa imaš kaj?“ — „Tukaj so rozine“, odgovori mladenič. — „In mandeljni?“ „Mandeljne sem pojedel!“ — „Ti nisi zame!“ pravi trgovec in ga odslovi.

Mladenič potuje dalje in pride do graščine, kjer se zopet ponudi v službo.

Grof ga vpraša kaj zna. — Grbasti mladenič mu odgovori: „Znam razna dela, kar mi bodete dajali v roke!“

A tudi tukaj ni ostal dlje nego tri dni ter je snažil grofu obleko in čevlje.

Tretjega dne razpara suknjo grofovo, ko jo obesi na žebelj in iztepa prah iz nje.

Ko grof vidi, da mu je izpridil suknjo, zapodi ga iz službe.

„Vendar sem živel dobro tri dni?“ govori grbec v sebi in gre.

Zopet ga privede pot do drugega gradu, kjer prosi, naj bi ga vzprejeli v službo. Grajski gospod ga vpraša, kaj zna. Mladenič pravi: „Vsakega dela se znam lotiti!“ — „Vzprejem te“, pravi graščak, „toda veliko posla bodeš imel!“ — „Ej, saj sem vajen dela!“ — odgovori mladenič. — „Glavno delo tvoje bode“ — pravi grajski gospod, „da bodeš moji gospé snažil obleko in brisal zrcala, kadar se bode gledala vanja.“

Grbec je ostal tu precej časa, dasi je bila grajska gospa jako sitna. Vedno je moral stati pred zrcalom in ga brisati, ker se je grofinja zmiraj gledala vanje in se preoblačila pred njim.

Nekega jutra odide graščak na lov in pade tako nesrečno s skale, da ga morajo prinesiti domov in da umre čez nekoliko dnij.

Ker je znal grbec grajski gospé tako dobro streči, vzela ga je za moža.

„Čakaj, sedaj ti pa ne bodem več brisal zrcal!“ misli si novi grbasti graščak in pobije vsa zrcala.

Odslej mu tudi ni bilo treba več snažiti obleke grajske gospe; dobili so za ta posel drugega služabnika.

Ko sta brata njegova zvedela, kako je obogatel, prideta k njemu. Njega ravno ni bilo doma, in gospa ne bi smela po njegovem naročilu nikogar vzprejeti v grad.

Ali ta dva grbca vendar vzprejme in jima dobro postreže; potem pa se posvetuje s kuharico, kam bi ju skrila, da ju ne bi videl njen mož. — „Doli v klet“, svetuje kuharica, „pod ono veliko kad naj bi se skrila.“

In res ju skrije pod ono kad. Ko pride gospod domov, odpravijo se spat, in kuharica pozabi onih dveh doli v kleti.

Ko gre drugo jutro pogledat in vzdigne kad, vidi oba grbca mrtva — zadušila sta se pod kadjo.

Prestrašena hiti povedat gospé, kaj se je zgodilo. Ali gospa pravi: „Nič ne maraj, bode se že naredilo, da gospod ne zve ničesar!“

V oni vasi je živel blazen človek. Po tega pošlje gospa. Ko pride v grad, veli mu graščakinja, naj nese jednega mrtveca na most in naj ga vrže v vodo. Seveda mu je obljubila za to lepo nagrado. Potegnili pa sta samo jednega mrtvecev izpod kadi.

Blaznik res zadene mrtveca na rame in ga odnese.

V tem potegneta gospa in kuharica drugega mrtveca izpod kadi.

Ko se vrne blaznik po plačilo, pravi mu gospa; „Kako si ga nosil, da je še tukaj?“

Misleč, da je res tako, naloži mož še tega in ga vrže v vodo.

Ko se vračata v grad, sreča tretjega grbca — graščaka.

„Vraga! Saj sem te že dvakrat vrgel v vodo“, pravi jezen in ga prime, akotudi se graščak brani na vse kriplje, in ga trešči z mostu v vodo.

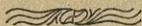
Ko se vrne v grad, pravi graščakinji: „Gospa, dobro me morate plačati, zakaj takega posla nisem še imel, kar sem živ! — Pomislite, ko sem ga drugič vrgel v vodo in se vračal v grad, srečal sem ga živega. Zgrabil sem ga sredi ceste in nesel nazaj na most. Ali sedaj se me je strašno branil; grozovito je brcal z nogami, toda ubranil se me ni — močnejši sem bil od njega.“

Graščakinja se prestraši, ker uverjena je, da je bedak tudi nje soproga vrgel v vodo.

Ko ga odpravi, reče kuharici: „Kaj naj rečemo ljudem, ako zvedo?“

„To je pač lahko“, pravi kuharica, „saj oblasti itak nimajo opravila z bedaki in mu ne bodo verjele, kar bode govoril“. —

Tako je tudi bilo, in graščakinja je ostala sama s kuharico v gradu.

II.

Kako je prišel kovač v luno.

Bila je slaba letina; nič ni rodilo, le vinska trta je dala nekoliko kapljice.

Kovač Koren, ki je ves božji dan vzdigal težko kladivo, pravi pod noč ženi: „Jutri pojdem v vinograd, s sabo ponesem sodček in napravim vino, toda domov ga ne prinesem kar nič. Dobil bom že koga, da popijeva vse“.

Drugo jutro zarana se napoti v vinograd.

Napravi poln sodček vina in se vrača domov.

Bil je že blizu doma, ko sreča dolgo, belo in suho žensko — smrt. Le-ta ga nagovori, rekoč: „Kovač Koren, ravnokar sem te iskala doma, Bog me je poslal pote!“

Ali kovač Koren se je ne prestraši, nego reče prav dobrovoljno: „Glej, glej, ravnoprav, da sva

se srečala: pomagaj mi, da izpijeva to vino.“
— Sedeta kraj ceste in počasi izpijeta vse vino.

Ko je sodček prazen, pravi navihani kovač:
„Čuj, smrt! Pravijo, da se ti lahko narediš tako tanko, da greš skozi veho v sod.“

Smrt mu odgovori, da se to lahko zgodi.

„No, če je res“, pravi nato kovač Koren,
„pa zlezi v le-ta sodček“.

Pijana smrt se res stanjša in zleze skozi veho
v sod.

„No, sedaj te imam pa jaz v rokah“, reče
Koren, „in te ne izpustim izlepa.“

Hitro zamaši sodček, zadene ga na rame in
stopa počasi domov.

Ko pride domov, pove ženi, kaj je prinesel.

Žena ga vpraša, kaj bode počel s smrtjo, a
kovač pravi, da jo ponese v dimnik sušit. Tako
tudi stori.

Sedem let se je sušila smrt v Korenovem
dimniku, dočim je kovač Koren še vedno gonil
meh in vzdigal težko kladivo.

Vsako leto je šel Koren pogledat, ali je smrt
še v sodčku; vselej je potrkal nanj, rekoč: „Smrt,
ali še živiš?“

In vselej se je oglasila smrt iz sodčka in ga
lepo prosila, naj jo izpusti; vselej mu je obetala,
da ne pride nikoli več ponj.

Ali kovača Korena niso genile niti mile
prošnje niti obljube; šele za sedem let jo je iz-
pustil in smrt je šla vsa potrta in suha v nebesa.

Tukaj pove Bogu, kako je ravnal kovač Koren ž njo, ko je prišla ponj.

„Kakšen mora vendar biti ta človek“, pravi Bog, „da ga ne morem dobiti k sebi!“ — Pošlje tri može ponj.

Ti gredo h kovaču Korenu in ga dobe ravno pri jedi. — „Dober dan, kovač Koren!“ pozdravijo ga može, poslani od Boga. — „Bog ga daj!“ odzdravi jim Koren, „no, kaj ste mi prinesli dobrega?“ — „Bog nas je poslal pote, z nami moraš! — „Jaz bi šel z vami“, reče Koren, „toda prej se moram še najesti, potlej imam še mnogo posla, nasekati moram tudi drv, da bode imela moja družina pozimi s čim kuriti, ko mene ne bode. Pojdite mi pomagat, da hitreje opravimo; potem grem rad z vami!“

Navihan je bil kovač Koren kakor malokdo; in kakor pred sedmimi leti smrt, tako je prevaril tudi te tri poslanca božje.

Može reko, da mu radi pomagajo pri delu.

Koren privali veliko tnalo iz kovačnice in veli možem, naj primejo, kamor zaseka, da se tnalo ložje razkolje. — Koren zamahne s sekiro in zaseka globoko, može pa store, kakor jim je velel. V tem hipu potegne premeteni Koren sekiro iz zaseke, in tnalo prime vse tri tako hudo za prste, da Korena za Boga prosijo, naj jim pomaga ter mu obetajo, da ne pridejo nikdar več ponj.

Poslanci božji se vrnejo v nebesa in povedo Bogu, kaj je storil ž njimi kovač Koren.

Bog pošlje zopet smrt, da bi pobrala starega grešnika.

Dobi ga v kovačnici, ko ravno vari železo. „Dober dan, kovač Koren!“ pozdravi ga smrt. — „Vsak dan!“ odvrne kovač, „no, kaj bode dobrega?“ — „Bog me je zopet poslal pote“, odgovori smrt. — „Smrt, jako rad bi šel s tabo“, odgovori kovač, „ali saj vidiš, da ne morem, ko imam ravno delo; glej, ko bi mi umrli otroci ali žena, nimam ne krampa, ne lopate, da bi jim izkopal grob. Namenil sem se torej danes zvariti to dvoje, kramp in lopato. Ker imam pa meh raztrgan, zlezi ti vanj, ker imaš močno sapo, in pihaj, da zagori ogenj. Potlej grem precej s teboj!“

Smrt zleze v meh; lokavi kovač pa ga urno zašije. Potem zagradi kladivo in razbija tako silno po mehu, da jame smrt na ves glas kričati in prositi: „O joj, kovač Koren, izpusti me, saj ne pridem nikdar več pote!“ — Ali on se ne meni za nje mile prošnje, temveč bije po mehu in po ubogi smrti.

Ko se naveliča, jo izpusti.

Vsa raztolčena in pobita prileze smrt iz meha in gre v nebesa.

Tukaj pove Bogu, kako je zopet ravnal z njo neusmiljeni kovač.

Bog se razsrdi, da mu ni moči dobiti kovača k sebi, rekoč: „Sedaj mi je pa dovolj; nikogar več ne pošljem ponj; naj pride sam, kadar se mu poljubi.“

Minilo je več let. Kovač Koren je še vedno vihtil kladivo v svoji kovačnici. — Toda kakor vsak človek, tako se je tudi on naveličal življenja, saj so ga tudi že moči zapuščale.

Gre torej pred nebeška vrata in potrka nanje.

Sv. Peter mu pride odpirat, in kovač Koren izpregovori: „No, sedaj pa prihajam sam k vam, ko ste vedno pošiljali pome.“

Ali sv. Peter mu pravi: „Kar tako ne smeš v nebеса; prej moram vprašati Boga, ali ti dovoli.“

Za nekoliko časa se vrne sv. Peter, rekoč, da ga ne sme pustiti v nebеса, nego toli grešna duša mora v pekel.

Kovač Koren se obrne in gre pred peklenska vrata. — Ali tudi tukaj se ga vse zбоji, ker hudobe vedo, kaj je počenjal na zemlji.

Ko potrka na vrata, ne oglasi se nihče in nihče mu ne pride odpirat.

Boječ se, da ne bi ulomil durij, upro se vse hudobe obnje, samo da ne bi mogel v pekel.

Ker le-tá ne prestande razbijati po vratih, zbero hudobe vse svoje moči in tišče vrata tako hudo, da pogledajo njih krempelj skozi duri. Koren prime za kladivo in urno zatolče krempelj za krempeljem, dokler vseh ne zatolče.

Potem se vrne pred nebeška vrata in poprosi sv. Petra, da bi smel vsaj pogledati, kako je v nebесih.

Toda brez božjega dovoljenja sv. Peter še tega ne sme storiti. Vpraša torej Boga, ali sme

Korena za nekoliko trenutkov pustiti v nebesa, da bi vsaj videl, kakšna so.

Ko pravi Bog, naj izpolni Korenu to željo, odpre mu sv. Peter nebeška vrata.

Oblastno koraka kovač Koren po nebesih, kakor da jih je pošteno zaslužil.

V kotu ugleda velik kup cunj in različne obleke. Med temi cunjami vidi tudi hlače, katere je nekdanj podaril prosjaku, ki je prišel ob hudem mrazu na pol gol k njemu.

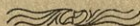
Na te cunje sede, češ: „Saj sedim na svojini.“

Ko ga pride sv. Peter poditi iz nebes, odreže se Koren: „Jaz mislim, da smem biti tukaj, saj sem na svojem!“

Sv. Peter mu izprva prigovarja, naj gre iz nebes; ali ker ne gre izlepa, zato ga podi izgrda.

Videč, da je vse upiranje brezuspešno, gre Koren naposled vendarle iz nebes.

Sedaj se siromak ne ve kam obrniti. V nebesa ga nikakor ne marajo, v peklu so se ga branili na vse pretege, na zemljo nazaj ga tudi ne veseli. Jezen skoči v luno, kjer ga vidimo še dandanes, kadar je ščip.

III.

O lepi Vidi in stoletni uri.

V neki vasi sta živela oče in mati, ki sta imela hčerko jedinico, po imenu Vido. Srčno sta jo ljubila in vzgajala v božjem strahu.

Ko je bilo Vidi štirinajst let, zbolí ji mati jako nevarno. Skrbna Vida ji streže noč in dan, ali vse zaman — mati umre.

Neizrečeno sta žalovala oče in Vida po ljubi rajnici.

Zima je minila, in prišla je pomlad. Očeta je silno skrbelo, kdo mu bode pomagal delati na polji, ker je bila Vida še preslaba za težko delo.

Torej očetu ni kazalo drugega, nego poiskati si druge žene.

In res skoro dobi Vida drugo mater. S sabo je privedla k hiši svojo hčer, za leto dnij starejšo od Vide; toda lepa ni bila posebno.

Sedaj nastopijo žalostni časi naši Vidi; grdo jo gledajo in gonijo od hiše. Celo hči druge matere jo zasramuje, da je pritepenka, naj se torej spravi iz hiše.

Nekega jutra Vida kakor po navadi rano vstane in ko opravi vsakdanjo svojo jutranjo molitev, odpravlja se na delo. — Kar začuje v drugi sobi tiho govorjenje.

Večkrat sliši tudi svoje ime. Stopi bliže k vratom, da more natanko slišati, kako jo mačeha

psuje in kako nagovarja očeta, naj jo spravi kar najhitreje z doma.

Žalostna in v solze vtopljenja sedi na stolu in premišlja, kaj bi storila.

V očetovi hiši ji ni bilo ostati, ker jo je vse grdo gledalo; celo rodni oče, ki jo je prej tako ljubil, podil jo je z doma.

Ko mačeha vidi, da je pridobila že tudi očeta, sedaj ji je šele Vida trn v peti.

Deklica sklene, da se ji ogne. Nekega jutra spravi svoje stvari — veliko jih itak ni bilo — in gre iz rodne hiše.

Vsa potrta koraka po cesti; kam — tega sama ne ve.

Ne daleč od vasi se razprostira velik teman gozd, v katerem se je všotorila že pred nekaj leti razvpita razbojniška druhal. Kje ravno, tega ljudje niso vedeli.

Po tem gozdu privede pot našo Vido.

Utrujena sede na skalo, obraščeno z mahom, in premišlja, kam bi se obrnila.

Za nekoliko časa vstane in gre dalje.

Že se poslednji solnčni žarki poslavlajo od zemlje, ko ugleda pred sabo borno koč, zbito od desak.

Groza jo obide, ko se spomni razbojnikov, o katerih se je toliko pripovedovalo med ljudstvom.

„Kaj, ko bi bila ta koč onih razbojnikov?“ misli si deklica, in noga ji zastane.

Na mestu, kamor je prišla, stala je stara votla lipa; v to votlino stopi in zre proti koči, da bi videla, kakšni so nje prebivalci.

V tem se zmrači.

Zdajci se odpro duri one koč, in na plano stopi več ljudi, različno oboroženih.

Pred kočo postojajo in se pomenkujejo.

Lipa, v katere votlini je ždela deklica, stala ni daleč, tako da je mogla Vida natanko slišati, kaj so se menili.

Že pogled na one ljudi jo je uveril, da so razbojniki, o katerih je že slišala toliko; a še bolj jo utrdi v nje veri njih pogovor.

Izpregovoril je namreč prvi, ki je prišel — bržkone glavar tej druhali — da tako krasne noči že dolgo niso imeli.

Nato ubero pot mimo one lipe.

Dih zastaja Vidi, ko korakajo razbojniki mimo nje in se njih dolgi noži tako čudno svetijo v mesečini.

Vida jih našteje štirinajst.

Ko se razkrope v gozdu in ni čuti nobenega glasu, stopi Vida iz votline in gre v razbojniško koč.

Utrujena in lačna je mislila, da dobi kaj jedi v tej koči. — Motila se ni, kajti razbojniki so pustili raznih jedil na mizi.

Ko se Vida okrepča, pospravi vse lepo po tej sobi in gre zopet nazaj v duplo.

Skoro se vrnejo razbojniki. Čudno se jim zdi, da je vse tako lepo urejeno po koči.

Ker se to zgodi več dni zaporedoma, sklene nekega večera poveljnik, da ostane doma. Skrije se v omaro in pričakuje tujega gosta.

Vida, ki slučajno nocoj ni preštela razbojnikov, idočih na plen, pride kakor navadno v njih kočo.

Za nekoliko časa stopi poveljnik razbojnikov iz omare, in pred osuplo Vido stoji zal mladenič, ki deklico nekoliko trenotkov molče gleda, naposled pa se ji približa in jo pozdravi.

Vida se izprva prestraši, toda skoro se ohrabri, ko spozna, da ji razbojnik ne stori nič žalega. Lepo se pogovarja ž njo in ji reče, da se je hotel prepričati, kdo jim tako lepo gospodinji že nekaj dni.

Poveljniku deklica jako ugaja ; zato jo vpraša, ali ne bi hotela ostati pri njih za gospodinjo.

Ko se razbojniki vrnejo, napravijo velike gosti in pri tej priliki snubi poveljnik Vido za ženo, in ona privoli.

Skoro se raznese govorica po Vidini rojstveni vasi, da je Vida vzela za moža poveljnika oni razbojniški četi, ki ima svoje bivališče v gozdu, in da se ji dobro godi.

To čuje tudi Vidina mačeha, katera je bila čarovnica.

Napravi se torej v gozd in ji prinese lepih jabolk ter se prijazno pomenkuje ž njo.

Skoro potem, ko Vidina mačeha odide, pridejo razbojniki domov. Ali kako se začudijo, ko najdejo Vido mrtvo na tleh. Starka je bila namreč

naredila, da se je Vida, ugriznivši jabolko, zgrudila kakor mrtva na tla.

A glej! Ko ji vzame nje mož jabolko iz ust, takoj oživi.

Tako se zgodi tudi drugič. Toda, ko pride mačeha tretjič, prinese ji lep pas in ji reče, naj ga pripaše, potem bode nevidna.

Komaj se Vida opaše, že se zgrudi mrtva na tla.

Ko jo razbojniki tako najdejo, trudijo se, kako bi jo oživili, toda vse zaman.

Napravijo ji lepo krsto, izkopljejo ji grob pod lipo ter jo polože vanj. V grob denejo tudi staro uro, katero je bilo treba naviti vsakih sto let.

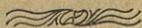
Potem pa se od same žalosti postrele.

Mine več let. — Nekega dne pride v ta kraj mlad graščak na lov. — Dolga hoja in gonja sta ga utrudili, zato sede pod ono lipo, kjer je bila Vida zakopana, da bi si počil.

Ko nekoliko časa tako počiva, zasliši pod sabo v zemlji, kakor bi bila ura.

Drugi dan da kopati na onem mestu, da bi se prepričal, kaj je, in skoro izkopljejo krsto, v kateri počiva Vidino truplo, do cela neizpremenjeno.

Deklica se mu zdi jako lepa, skloni se do nje in jo poljubi. Pri tej priči Vida oživi; dvigne se in odpaše pas, kateri takoj zgori. Mladi graščak pa vzame Vido za ženo.

IV.

O kovačici in prosjaku iz paradiža.

Svoje dni je živela neumna kovačica. K nji pride nekoč popoten človek prosit miloščine.

„Odkod pa prihajate, mož?“ vpraša ga kovačica.

„Iz Pariza“, odgovori potnik.

„Iz paradiža! Ali ste kaj videli Mihca, rajnega mojega moža?“

Popotnik takoj spozna, da žena ni pri pravi pameti. Zato odgovori: „O, Mihca vašega pa dobro poznam, celo prijatelja sva. Saj me je on poslal k vam, da bi mu dali par čevljev, ker je že skoro bos, jedno suknjo, uro in kaj denarja, ker niti za smodke nima.“

Lahkoverna in neumna kovačica verjame potnikovim besedam in res da vse, česar želi njen Miha tam v raji.

„Pa lepo ga pozdravite!“ zakliče za odhajajočim potnikom.

Nekoliko pozneje pride njen drugi mož domov. Žena mu vesela pripoveduje, kako je bil nekdo iz paradiža pri nji, katerega je poslal pokojni Miha, da bi mu dala kaj obuvala, suknjo, uro in kaj za smodke, da bi si s kajo preganjal dolgi čas, in kako jo veseli, da se je rajni Miha še spominja.

Mož spozna, da jo je tujec pošteno opeharil, zato jo vpraša, ali je že dolgo, odkar je bil tukaj.

„Ali bi ga še dohitel“, pravi mož, „da mu še jaz kaj stisnem za tvojega Mihca?“

„Ako bodeš dobro hodil“, odgovori ženica, „še ga dohitiš; daleč, mislim, še ni!“

Mož zajaše konjiča in hiti za njim.

Ko on zapazi jezdeca za seboj, vrže vse, kar mu je dala kovačica, v bližnji grm.

„Ali ste videli morda nekoga“, vpraša kovač onega, „ki bi bil nesel par čevljev, suknjo in nekaj drugih stvari po cesti?“

„Videl“, pritrди oni, „ravnokar je šel tod preko teh travnikov; najbolje bode, ako krenete peš za njim; konja pa lahko pustite tukaj, vas že počakam ž njim“.

Kovač razjaše in se napoti peš preko travnikov.

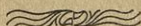
V tem pa pobere oni stvari, katere je zagnal v grmovje, zajaše konja in oddirja.

Kovač se skoro vrne, toda kako se prestraši, ko ne najde niti konja niti onega, komur ga je izročil v varstvo!“

Takoj se uveri, da ni bil tisti, komur je konja izročil, nihče drugi, nego oni, ki je že prevaril njegovo ženo.

Ko se vrne domov, pravi ženi: „Ljuba moja žena! Mislil sem, da si neumna, sedaj pa vidim, da sem jaz še neumnejši od tebe, ker sem mu dal celo konja, da bode lože nesel ono, kar si mu dala ti!“

„Prav si storil, dragi mož“, odgovori ženica, „sedaj te imam še veliko rajši, ker si mu dal konja, da bode prej pri mojem Mihci!“

V.

O deklici z zlato zvezdo na čelu.

Živela je svoje dni vdova, ki je imela dve hčeri; jedni je bila rodna mati, drugi pa mačeha,

Pravo hčerko je silno ljubila, pasterko pa je črtila, ker je bila mnogo lepša nego njena in ker je imela zlato zvezdo na čelu. Opravljati je morala najtežja dela pri hiši.

Bilo je mrzlega zimskega dne, ko jo je poslala zlobna mačeha jagod brat. Zapreti ji, da jo neusmiljeno natepe, ako jih ne nabere poln košek.

Sirota ne črhne niti besedice, vzame košek in odide.

Slabo oblečena stopa v kratem mrazu po zmrzli cesti, ne vedoč, kaj bi storila. Kje naj išče jagod v takem snegu! Vsa drhteča od mrazu sede na kamen ob cesti in žalostno joka.

Zdajci ugleda tri može, ki gredo po cesti proti nji.

Ti jo vprašajo, kaj ji je, da se joka.

Ko jim pove, da jo je mačeha poslala jagod brat, reko ji možje, naj gre dalje po cesti. Dekle sluša in skoro sreča belo ženo — Marijo.

Tudi ta jo nagovori in vpraša, zakaj je tako žalostna. Deklica ji pove, kaj ji je naročila mačeha.

„Pojdi dalje po tej poti“, reče ji Marija, „in skoro prideš do velikih zlatih vrat; nanja potrka, in odprla se ti bodo!“

Deklica sluša in gre dalje.

Skoro zapazi velika zlata vrata. Potrka, in vrata se odpro. Na pragu ugleda angela, kateri jo vpraša, česa želi.

Deklica mu pove, da jo je poslala mačeha po jagode, a da jih ne more nikjer dobiti v takem snegu. Na poti je srečala belo ženo, katera ji je rekla, naj gre sem in naj potrka na vrata.

Angel ji vzame košarico iz rok in izgine. — Skoro se vrne in ji poda košarico, napolnjeno z lepimi rdečimi jagodami.

Deklica ga priljudno zahvali in se vrne vselega srca domov.

Ko prinese jagode, mačeha kar ostrmi.

„Če si jih ti dobila, zakaj bi jih pa moja ne!“ pravi jezno in veli svoji hčerki, naj jih gre še ona nabirat.

Tudi ta sreča na cesti tri može, ki jo nagovore in vprašajo kam gre.

Ali ona se zadere: „E, kaj vam mar, kam grem!“ in odide mimo njih.

Nato sreča ono belo ženo, ki jo tudi vpraša, kam je namenjena.

„Kaj te briga!“ obregne se dekle in hoče hitro mimo. Toda ona bela žena ji pravi: „Pojdi

dalje in skoro prideš do velikih črnih vrat, nanja potrkaj, in odprla se ti bodo!“

Ko dospe deklica do omenjenih vrat, potrka nanja, in odpro se. Angel se prikaže in jo vpraša, česa želi. Deklica mu pove, da jo je mati poslala po jagode, a da jih ne more dobiti, ker je prevelik sneg. Angel ji vzame košek in ji ga prinese s prtom pokritega nazaj. — Deklica odide.

Domov prišedši, da dekle košek materi. Mati ga odkrije, in glej! Namesto z jagodami, napolnjen je s samim kamenjem. Starka se huduje, a ne na hčerko, temveč na ubogo pasterko.

Ko jo dodobra pretepe, zapre jo in ji ne da jesti tri dni.

Sirota bi bila poginila od gladu, toda dobrota božja je hotela drugače. Majhen pes je hodil vsak dan k nji in ji nosil jedi.

Hudobna mačeha je menila, da bode dekle umrlo od gladu.

Tretji dan odpre sobo, ali kako ostrmi, ko vidi, da se deklici ni zgodilo nič hudega!

Nekega dne ji veli, naj gre sekat za svinje.

Poslušno dekle gre takoj na delo. Ali zlobni mačehi ni po volji, kakor dela deklica. Vzame ji sekiro iz rok in zamahne namesto po zelju — po pasterkini roki, da jo odseče.

Sirota spozna, da ji ni več ostati pri pisani materi. Spodobno se poslovijo in gre z doma v širni svet.

Pride do velikega gradu, okolo katerega se prostira lep sadni vrt. Rada bi si odtrgala jabolko ali hruško, toda vrtnar je bil na vrtu in je pazil na sadje.

Lačna in trudna sede v senco pod drevo in čaka, da bi se vrtnar odpravil z vrta.

Poldne bije v gradu, in vrtnar gre z vrta.

Sedaj se vzpne deklica, da bi utrgala jabolko; kar se začuje glas z okna grajskega, ki veli vrtnarju, naj zasači tatico. — Graščak je namreč slonel na oknu in videl, kako je hotela deklica utrgati jabolko.

Vrtnar odvede mlado tatico v grad, dasi ga dekle lepo prosi, naj jo pusti v miru.

Ali vrtnar je ne posluša, nego jo vede v grad. Tukaj se zopet opravičuje graščaku, da si je hotela samo lakoto utolažiti.

Grajski gospodar ji ne da govoriti dalje.

Ker je bila deklica izredno lepa in ker je imela zlato zvezdo na čelu, zato je graščaku zelo ugajala. Vpraša jo, ali hoče ostati v gradu, in deklica pritrdi.

Graščaku deklica tako ugaja, da jo vzame za ženo.

Kar dobi nekega dne povelje, da mora na vojsko.

Težko je bilo slovo, ali moral je z doma. Skoro potem dobi mlada soproga dvojčka — dečka in deklico.

Da bi možu to poročila, napiše pismo in veli služabniku, naj ga nese gospodarju. — Ta odide.

Na poti ga dohiti noč, in zato gre v bližnjo hišo prosit prenočišča.

Gospodinja ga vpraša, odkod je in kam je namenjen.

Le-ta pove, da služi v bližnjem gradu in da ga je poslala mlada graščakinja do svojega soproga z nekim pismom. Ko tudi omeni, da ima graščakinja zlato zvezdo na čelu in da je brez leve roke, gospodinja takoj ugane, da je to pasterka, zakaj služabnik je prišel slučajno v hišo pisane matere.

✱ Dovolj, da prenoči pri njej.

Zavist in sovraštvo do srečne pasterke se ji iznova vzbudi v zlobnem srcu. Ponoči ko služabnik trdno spi, seže mu v žep in potegne iz njega ono pismo. Mačeha ga prebere, potem ga raztrga in napiše drug list. Pravi, da je deklica kakor mačka, deček pa kakor pes; kaj torej storiti s tema spakama?

List mu vtakne zopet v suknjo.

Drugo jutro zarano se služabnik poslovil, in starka ga povabi, naj se nazaj grede zopet zglesi pri nji.

Služabnik dobi graščaka in mu izroči pismo. Graščak je silno žalosten in odpiše ženi svoji, naj ga počaka, ker se skoro vrne domov.

Služabnik se potovaje proti domu zopet oglasi v oni hiši in iznova prenoči ondu.

Starka tudi sedaj zamenja list in odpiše, kakor bi pisal graščak, da postreli oba otroka, ako ju ne spravi kam iz hiše!

Drugo jutro se napoti služabnik domov.

Kakor težko je mlada graščakinja pričakovala poročila svojega moža, tako silno se je prestrašila, ko je prečitala list. Otroka naj bi kam odpravila, umorila! Zakaj, kako?

Sklenila je iti iz hiše in vzeti otroka s seboj. Po svetu pojde, saj se je že usmili kdo!

Ponoči, da bi je nihče ne videl, gre z gradu. Ko na poti pije pri nekem potoku vodo, padeta ji po nesreči otroka v potok, in ne more ju rešiti.

Silno se ustraši in joka. Kar ugleda na cesti tri potnike — Jezusa, Marijo in Jožefa.

Ko pridejo do nje, vprašajo jo, kaj ji je.

Ona jim pove, in Marija ji veli, naj seže z roko v vodo.

Ona stori tako in potegne otroka zdrava iz vode. Pri tej priči ima tudi obe roki.

Potem ji da Marija šibico, rekoč: „Kjerkoli si bodeš hotela izvoliti stanovanje, tam zasadi ono šibico v zemljo, in lepo poslopje vzrase na onem prostoru“.

Graščakinja se lepo zahvali, in sveti potniki izginejo.

Ona potuje dalje in dospe v velik teman gozd, po katerem bega do poznega mraka.

Zdajci se spomni šibice, katero ji je izročila Marija. — Zasadi jo v zemljo, in glej, v tem hipu se dvigne velikansko poslopje, kjer prenoči in ostane delj časa.

V tem je prišel graščak z vojske. Ali kako se začudi in prestraši, ko zve, da je mlada graščakinja izginila iz gradu!

Takoj zajaše čilega konjiča, vzame slugo s seboj in se napravi na pot, da bi poiskal soprogo.

V onem gozdu, kjer je bivala mlada graščakinja, ustrelil je graščak dva divja goloba in velel služabniku, naj ju speče v oni hiši, katera se vidi v dalji, on pa da si v tem nekoliko odpočije v senci.

Služabnik gre proti hiši in vpraša ženo, stoječo na pragu, ali bi ne mogel speči dveh golobov. Ona mu dovoli in mu napravi ogenj, on pa natakne goloba na raženj in ga spretno obrača. Ali tako se je zameknil v krasno ženo, da se mu pečenka zasmodi.

Ko služabnik ženo dostojno zahvali, nese pečenko gospodarju. Pove mu, da je v oni hiši videl krasno ženo z zlato zvezdo na čelu.

Graščak je takoj uverjen, da je to njegova žena; hitro gré v hišo, in pri tej priči se spoznata.

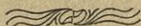
Graščak, kateri ni vedel, kaj je prav za prav privedlo soprogo do tega, da je šla z doma, vpraša jo, zakaj mu je nakopala toliko žalosti in skrbi? Nato mu ona pripoveduje o listu, katerega ji je pisal, in začuden jo posluša graščak. Naposled

reče, da ji nikoli ni pisal takega lista, da ga je bržkone zlobna roka podteknila.

Ko se vrnejo v grad, pokliče graščak služabnika, ki mu je takrat prinesel list, in ga vpraša, kaj se je zgodilo z listom, ali ga ni morda komu pokazal?

Ko služabnik pové, kje je prenočil obakrat in ko natanko opiše hišo, takoj uganejo, da je to hiša one mačehe in da je le-ta premenila pismi, samo da bi škodovala pasterki svoji.

Graščak in graščakinja sta živela še mnogo let srečno in zadovoljno.

VI.

O mladeniču, ki bi bil rad poznal strah.

Imela je mati sina, ki ni poznal strahu. Ker je tolikokrat slišal o njem, vpraša nekega dne mater: „Mati, povejte mi vendar, kaj je to, strah?“

Mati mu pravi: „Veš, ljubi sinko, strah je taka stvar, ki je na sredi votla, okoli je pa nič ni.“

„Ej, mati“, odgovori sin, „nekaj pa mora vendarle biti strah, ker toliko govore o njem; spoznati ga moram, najsi idem do konca sveta!“

In res se poslovi nekega dne od matere in odide po svetu, da bi spoznal strah.

Nekje se ponudi za hlapca, rekoč: „Jaz ostanim pri vas za hlapca zastonj, če mi pokažete strah; rad bi ga spoznal, ker toliko govore o njem.“

Gospodar je pripravljen vzeti ga v službo, rekoč: „No, pa ostani pri meni; jaz ti že pokažem strah.“

Nekoliko dni prej so obesili v tisti vasi razbojnika; visel je že dalje časa na vešalih.

Ko se nekega večera vračata gospodar in hlapec iz gozda domov, gresta mimo vešal, in gospodar izpusti skrivaj sekiro na tla.

Že sta skoro domá, ko veli gospodar hlapcu: „Izgubil sem sekiro na poti, pojdi ponjo!“

Hlapec gre po istem poti, kjer sta hodila prej, in ko pride do vešal, oglasi se obešenec: „Oh, kako sem žejen!“

Hlapec pogleda kvišku in pravi: „No, če si žejen, pa pij!“ Rekši zajame s klobukom vode v bližnji luži in mu je ponudi, rekoč: „Na, pij!“

Ko hlapec odhaja, oglasi se zopet obešenec: „Oh, kako sem žejen!“

„No, bodeš pa zopet pil“, reče hlapec in mu ponudi vode.

„Sedaj mislim, da si se že napil“, pravi še in hoče dalje; a tretjič se oglasi oni na vešalih: „Oh, kako sem žejen!“

„No, če si res tako žejen“, pravi hlapec, spleza na vešala in ga odreže, potem pa nese k luži ter mu potisne glavo vanjo, „pa vso posreбай, če hočeš!“ Ko najde sekiro, vrne se.

Doma pripoveduje gospodarju, kako je dajal piti obešencu, ki ga je prosil vode. „Mislil je, da ga bodem napajal vso noč, no, in veste, kaj sem

storil? Odrezal sem ga z vešal in postavil na glavo v lužo. Sedaj mislim, da se že napije, kaj li?“

„Ti si srčan, dečko!“ pravi gospodar.

„Rekli ste, da mi pokažete strah“, deje hlapec, „kdaj pa bode to, oče?“

„Pri meni ga ne bodeš videl“, odgovori gospodar, „in mislim, da ga ti sploh ne najdeš nikjer.“

D drugega dne že gre mladenič zopet iskat strahu po svetu.

Slišal je, da straši v nekem mlinu, da hodi vanj vsako noč devet vragov mlet moko in kvartat.

Pri tem mlinu torej se ponudi mladenič za hlapca, in mlinar ga sprejme.

Zvečer, ko so vsi šli iz mlina zaradi strahov, zapre se mladenič sam vanj in pričakuje vragov.

Skoro pridejo drug za drugim v mlin; nekateri odpro zatvornice in meljejo, drugi sedejo okolo mize in kvartajo.

Mladenič jih gleda od strani, in vrage ga ne zapazijo.

Skoro izteče jeden mlinski kamen, ker ni več meljiva pod njim; mladenič pa zgrabi bližnjega vrage za vrat in mu potisne glavo pod kamen, da mu jo odmelje.

„Jaz vas že naučim, da boste nekoliko bolj pazili na kamne, da se ne bodo vrtili sami! In ako se mi ne poberete takoj odtod, zmeljem vas vse, kolikor vas je!“

Vragi se ga res zboje in zbeže; mladenič pa leže k počitku in prespi srečno vso noč.

A strahu, kakršnega je hotel poznati, le ni videl. Zato odpove takoj drugo jutro službo in gre dalje po svetu.

Na poti sliši, da straši v starem gradu. V ta grad se torej nameni in se ponudi za hlapca. Ko ga graščak sprejme, pravi mu mladenič, da za plačo ne zahteva drugega, nego da mu pokažejo strah. — „No, pri nas“, pravi graščak, „ga bodeš užil še preveč, ako ostaneš!“

Bil je to star grad, o katerem so vedeli ljudje pripovedovati silno mnogo.

Zvečer, ko gredo vsi iz gradu, ostane mladenič sam v njem, da bi videl strah.

Proti polnoči je lačen; gre torej v kuhinjo, zakuri in pristavi k ognju lonec kaše.

Ko bije ura polnoči, sliši nad sabo glas: „Oh, padel bodem!“ — Mladenič pogleda kvišku in ko ne zapazi ničesar, pravi: „No, le padi, samo glej, da ne v moj lonec!“ — Toliko da izgovori, že pade velika noga na tla. Mladenič se ne meni mnogo za to, temveč kuha dalje svojo kašo. — Zopet se začuje glas: „Oh, padel bodem!“ — „Le padi“, odgovori mladenič, „jaz ti ne branim, le v mojo kašo ne!“ In druga noga pade na tla. Tretjič se zasliši glas: „Oh, padel bodem!“ — „Le padi, kakor ti drago“, odgovori mladenič, in že leži roka na tleh. — Četrtrič se začuje: „Oh, padel bodem!“ — „Le padi!“ reče pogumno

mladenič, in druga roka s truplom vred pade na tla. Mladenič je že odstavil kuhano kašo od ognja, ko zopet sliši glas: „Oh, padel bodem!“ — „Ne jezi me, pa padi“, odgovori nevoljno mladenič, „sicer ti grem pomagat, da lažje padeš!“ — Sedaj pade velikanska glava ropotaje na tla; v tem hipu se združijo vsi udje, in velikan se dvigne pred njim.

„Kdo pa si ti?“ vpraša ga mladenič. Ali ko ne dobi odgovora, dene svojo kašo lepo v skledo in jo nese v sobo. Velikan stopa za njim.

Mladenič sede za mizo in je. Velikan, ki doslej ni dal glasu od sebe, oglasi se sedaj, rekoč: „Daj mi nekoliko kaše!“

„Tam je kuhinja in lonec, pa si pojdi kuhat sam, kakor sem si moral jaz, če hočeš jesti; sicer se pa poberi, da me ne ujeziš!“

A velikan se ne gane, niti ne zine besedice.

Ko mladenič poje kašo in vidi, da velikan še vedno stoji pred njim, pogleda ga srepo, rekoč: „Sedaj se mi pa le izgubi, da grem spat; tod mi ne bodeš razsajal in rogovilil, imeti hočem mir!“

Velikana ujeze te besede; zato iztegne roko, da bi prijel mladeniča za vrat; v tem hipu pa prime mladenič za prižgano svečo in mu jo vtakne pod nos, da velikan takoj odstopi.

„Velik si, in premalo te ni“, pravi mladenič, „toda veruj mi, da se te kaj malo bojim; in če bodeš dolgo iskal, skoro jo iztakneš katero!“

Velikan ne odgovori ničesar, temuč se iztegne na polico nad vrati in vzame ključ ž nje. „Pojdi za menoj!“ reče mladeniču, in le-ta stopa za njim.

„Odpri vrata!“ veli velikan.

„O, le odpri jih sam“, odgovori mladenič, „ti si jih zadnji zaprl, zato jih tudi prvi odpri!“

Velikan mora sam prijeti za kljuko in odpreti. Ko prideta do kuhinjskih vrat, postoji zopet velikan in veli mladeniču, naj jih odpre.

„Priatelj, ne jezi me in odpri jih sam!“ odgovori mladenič; „ti si jih zadnji zaprl, ti jih torej odpri!“

Velikan odpre vrata. Stopita v kuhinjo, kjer je prej mladenič kuhal kašo. Iz kuhinje so držale v klet duri, katere so bile pa zaklenjene.

„Seži na polico!“ veli velikan, „in vzemi ključ ž nje ter odpri!“

„Jaz že ne“, reče mladenič, „kdor jih je zaklenil, tisti jih odpri!“

Velikan mora torej sam odpreti. Sedaj prideta v prostorno klet, kjer ugleda mladenič tri velike kadi; v prvi so cekini, v drugi srebrni denarji, v tretji bakreni novci.

Velikan se obrne proti mladeniču in reče: „Vidiš, ko bi me bil slušal in kje odprl vrata, raztrgal bi te bil na drobne kosce!“

Poslušaj, in povem ti, kdo sem! Nekdaj sem bil gospodar tega gradu in, dasi neizmerno bogat, vendar sem neusmiljeno tlačil in zatiral

svoje podložnike. Toda ne samo, da sem grozovito zatiral kmete, celo varal sem jih. Zato se pokorim že malone sto let. Denar, katerega vidiš v teh kadeh, pridobil sem po krivici. S tem, da me nisi slušal, ko sem ti velel odpreti vrata, rešil si me strašne pokore. Z denarjem stori, kakor ti rečem: Tretjino obdrži sam, tretjino razdeli siromakom, tretjino pa izroči sedanjemu lastniku tega gradu!“

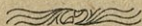
Ko to izgovori, velikan izgine.

V tem se je že zdanilo. Mladenič vzame denar in stori ž njim, kakor mu je naročil duh.

Ker le ni videl strahu, kakršnega je hotel poznati, gré mladenič iz gradu in se napravi domov.

Na poti se užeja, zato gré k studencu pit. Dočim pije, skoči žaba v vodo, in on se je tako prestraši, da ga kar kurja polt oblije.

„No“, pravi sam v sebi, „sedaj pa vidim, da res ni strahu, da je na sredi votel, okoli ga pa nič ni!“

VII.

O zakletem gradu.

Živela je nekje mati s svojo hčerko in pasterkom, katero je gledala jako pisano.

Ne daleč je bil star grad, o katerem so govorili, da je zaklet in da bivajo v njem princezinje,

ki so zaklete v mačke; kdor jih razdraži, njega raztrgajo na drobne kosce.

Za gradom je bil vrt, na katerem so rasla zlata jabolka.

Nekega dne pošlje ta mačeha pasterko s koškom v grad po zlata jabolka in ji zabiči, naj se ne vrne brez njih. To je storila zgolj zato, da bi jo spravila s poti.

Dekletce sluša in se brž odpravi v grad.

Ko dospe tja, pozvoni, in odpirat ji pride mačka.

Dekletce se lepo raduje ž njo in jo gladi; nato pride še več mačk, ki ji prineso najslastnejših jedil in pijač ter ji naposled napolnijo košek z zlatimi jabolki.

Deklica ravna lepo z mačkami, gladi jih in se poslavlja od njih, rekoč: „Lepe mucke, zlate mucke, bodite zdrave, dobro se imejte!“

Nato se odpravi z zlatimi jabolki.

Doma pové, kako so jo mačke pogostile v gradu in ji napolnile košek z zlatimi jabolki.

Drugič pošlje mati svojo pravo hčerko v grad po zlata jabolka.

Ta gré in ko pride do grajskih vrat, pozvoni, Tudi tej pride odpirat mačka.

Dekle pa se ji zagrozi, rekoč: „Kaj si mi prišla ti odpirat?“ in jo hoče zapoditi.

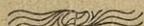
Mačka pa grozno zamijavka, in zdajci se zberó vse mačke, zakadé se v deklico in jo tako razpraskajo, da se zgrudi mrtva na tla. Potem

jo postavijo na grajski prag, podpro jo, da stoji pokonci, v usta pa ji denejo lesen klinec, da je videti, kakor bi se smejala.

Ker je ni dolgo domov, jame mater skrbeti, ali se ji ni morda zgodilo kaj žalega; zato gre ponjo.

Ko jo ugleda na grajskem pragu, pokliče jo po imeni. Ker se dekle ne meni za klicanje, stopi mati bliže; ali kako se prestraši, videč, da je nje hči vsa razpraskana!

Ko pa začne preklinjati grad in mačke, skočijo kakor bi trenil od vseh strani vanjo in jo vso razpraskajo.

VIII.

O škratu in dveh zvutih bratih.

Živela sta dva brata, ki sta bila tako prekanjena, da sta slula daleč na okrog. Ljudje so se ju ogibali, ker sta vsakogar, kdor je imel ž njima opravka, pošteno opeharila, če se je le dalo.

Ker se jima ljudje že niso dali več slepariti, jela sta krasti, samo da bi brez opravila dobro živela.

Nekoč ukradeta nekemu svinjarju ponoči sto prašičev.

Ko jih priženeta do jako globoke vode, ugibljeta, kako bi jih spravila na drugo stran.

Držala je sicer brv preko vode, ali bila je preozka, da bi mogla tirati prašiče po nji.

Ker drugače ne gré, jameta prašiče metati na ono stran.

Ali to gré prepočasi, mimotega pa že čujeta zasledovalce za seboj.

V tej hudi stiski pokličeta škrate, da jima pomore.

Zdajci stoji pred njima škrate in ju vpraša, česa želita. Velita mu, naj jima pomaga metati prašiče na drugo stran. Vpraša ju, koliko prejme plačila za to. Obetata mu polovico onih prašičev, katere zmeče čez vodo. Škrate je zadovoljen in takoj meče prašiče na drugo stran. Toda v naglici pozabi, koliko jih je zmetel čez vodo; zato vpraša po končanem delu, koliko jih je zmetel na ono stran.

Brata, vajena sleparstva, pa odgovorita, da sta vsem prašičem, ki sta jih zmetala čez vodo, zavila repe.

Škrate pregleduje prašiče, ali kako se raztogoti, ko vidi, da imajo vsi prašiči zavite repe, le jeden ne, a še ta je suh in mršav.

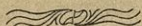
Pričakajo se; škrate hoče imeti izgovorjeno plačilo, brata pa le v jednomer trdita svojo.

Ugledavši lastnika prašičev in hlapce njegove, hiti jim škrate naproti, da bi jim pomagal zasačiti zvita tatova.

Ko pa oni uzro škrate, zbežé kolikor le dado peté.

Škrat ubira pot za njimi še hitreje, tako da se spotakne ob kamen in pade v lužo, da pluskne voda z žabami vred na vse strani.

Žabe pa, videč, kako se je škrat prekucnil v lužo in kako se pobira ves moker iz nje, smejejo se mu in kričé: „Lej ga! Lej ga! Lej ga!“

IX.

Tri vreče denarja za cepec, mačko in petelina.

Živel je oče, ki je imel tri sinove. Hudo se jim je godilo, in slabo so živeli.

Ker jih ni mogel oče več živiti, velel je starejšemu sinu, naj si gré iskat dela, da jim bode pomagal.

Starejši sin vrže cepec na rame in se poslovi od bratov in očeta.

Potuje križem sveta, pride v deželo, kjer vidi, da luščijo pšenico z bucikami.

Začuden jih gleda in pravi: „Malo ste modri, da tako luščite pšenico; jaz imam pa tako stvar, s katero je treba samo udariti po pšenici, in izluščene je bode za poln bokal.“

„Ali bi nam prodal tisto stvar?“ vprašajo ga.

„Zakaj ne“, pravi mladenič; „ako mi jo dobro plačate, pa je vaša. Polovnjak denarja mi dajte, toliko je med brati vredna.“

In res dobi za cepec, katerega do tistih dob še niso poznali v oni deželi, polovnjak denarja in se vrne zadovoljen domov.

Oče ga je silno vesel, ko pride domov in prinese toliko denarja.

Sedaj pošlje srednjega po svetu, češ, naj si tudi on česa prisluži.

Ta vrže mačko v vrečo in odide po svetu.

Spotoma pride do gradu, o katerem je čul, da je v njem jako mnogo miši in podgan. Dva služabnika morata baje vedno braniti grofa, kadar je pri jedi, sicer bi mu skakale miši in podgane v jed.

V gradu pové, da ima v vreči tako stvar, katera v nekoliko dneh prežene in uniči vse te živali.

Grof se pogodi z mladeničem, da mu dá vrečo denarja za tisto stvar, in mladenič vzame iz vreče mačko, katere niso doslej poznali v oni deželi, in jo izpusti, potem pa se vrne veselega srca domov.

Mačka je v nekoliko dneh pojedla vse miši in podgane, kolikor jih je bilo v gradu.

Ko se vrne srednji brat domov, pošlje oče najmlajšega po svetu. Predno odide, ujame največjega petelina, dene ga v koš in se posloví.

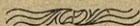
Prišel je v deželo, kjer je bila večna noč. Strmé vprašuje ljudi, kako to, da imajo večno temo; toda ne vedo mu povedati.

„Jaz imam pa tako stvar“, pravi mladenič, „ki zapoje in pripelje dan“. — Prebivavci one

dežele ga vprašajo, koliko bi mu dali zanjo. „Vrečo denarja“, pravi mladenič, in dajo mu, kolikor zahteva.

Petelin zapoje in skoro nato se zdani. Priklinal je res dan, kakor jim je rekel mladenič.

Mladenič se vrne domov z vrečo, polno denarja. Odslej so živeli vsi štirje lahko in dobro.

X.

Ogljarjeva hči — kraljica.

Nekdaj je vladal mlad, neoženjen kralj. Dolgo ga je zaman nagovarjala mati, naj se oženi; naпослед se ji vendar vda in ji obeta, da si izbere nevesto.

Kralj je imel belega golobčka, kateri ga je spremljal povsod. Sklene sklicati vse deklince svojega kraljestva, rekoč, da bode ona njegova žena, na katero sede beli golobček.

Torej razpošlje na vse strani svojega obširnega kraljestva poslance, da okličejo njegovo vabilo.

Dan, ko bi si kralj izbiral nevesto, napoči. Iz vseh krajev prihajajo bogato opravljene deklince v stolno mesto; vsaka se je nališpala, kolikor se je le mogla, da bi bolj ugajala kralju.

Blizu kraljevega mesta je živel ubožen ogljar s svojo edinico, ki je zelo slovela zaradi svoje lepote.

Tudi ogljarjeva hčerka se napravi v mesto, a ne, da bi stopila v vrsto deklic, izmed katerih si bode kralj izbiral nevesto, temuč samo zato, da bi videla kralja in prihodnjo kraljico.

Spotoma jo sreča mlad, lepo opravljen gospod. Prikloni se ji in jo nazivlje prihodnjo kraljico. — „Beli golobček“ — govori ji tujec — „sedel bode nate, in ti bodeš kraljica. Jaz vem, čegava si, ti pa me ne poznaš. Za leto dni pridem k tebi; ako dotlej ne zveš, kdo sem, bodeš pa moja.“ — S temi besedami se tuji gospod poslovil.

Ogljarjeva hčerka pride v mesto, iz katerega vse drevi na prostor, kjer stojé deklice, izmed katerih si bode kralj izbiral nevesto. Od daleč gleda, kaj se bode zgodilo.

Kralj s spremstvom že prihaja, noseč belega golobčka. Izpusti ga. Golobček leta nekaj časa po zraku, potem pa sede na rame ogljarjeve deklice, dasi ga le-ta podi od sebe.

Trikrat izpusti kralj golobčka, in vselej sede na rame ubožne, toda zale ogljarjeve deklice.

Kralj stopi k nji, prime jo za roko in vzame k sebi na voz.

Odpeljejo se v kraljevi grad, kjer pokaže kralj materi svojo nevesto, rekoč: „Mati! Golobček mi je izbral za nevesto ogljarjevo hčer; nadéjam se, da bodem srečen ž njo, dasi je tolikanj nizkega stanu, kajti božja previdnost je hotela tako.“ — Mati pa mu odgovori: „Dragi sin! Dasi je tvoja nevesta samo ogljarjeva hči, vendar

bodeš srečnejši ž njo nego s kako drugo. Ona je ponižna, in kdor se ponižuje, bode povišan; ona ni plemenitega stanu, ima pa zelo plemenito srce, in to je več vredno, nego biseri vsega sveta.“

Kralj se je nato poročil z ogljarjevo hčerjo. Svatba je bila velikanska in sijajna. Od vseh strani so prišli kralji in cesarji in se čudili krasni nevesti kraljevi. Nikdo ni hotel verjeti, da je to hči ubogega ogljarja, tako lepo ji je pristojala kraljičina oprava in tako lepo se je vedla.

Mine nekaj dnij. Kraljica je čimdalje bolj tožna in zamišljena, in kralj jo vpraša, kaj ji je. Odgovori mu, kako je oni dan, ko je šla v mesto, srečala tujega gospoda, ki ji je rekel, da mora zvedeti za leto dnij, kdo je on, sicer pride ponjo, in njegova bode.

Kralj se silno prestraši. Pozveduje na vse strani po onem tujci, a dognati ne more ničesar.

Samo dva dni še, in obletnica bode kraljeve poroke, toda ničesar se še ni moglo zvedeti o tujcu, ki je toliko vznemirjal kralja in kraljico.

Dan pred obletnico svoje poroke priredi kralj velik lov.

Ta dan je bila lovcem sreča izredno nemila, vendar so lovili do mraka. Lovski rog zatrobi, in lovci se zbirajo, da odrinejo proti domu. Sedaj priteče jeden lovcev ves upehan k svojim tovarišem in jim pripoveduje, kaj je videl v gozdu.

Ugledal je bil ogenj in šel proti njemu. Zdajci je slišal vrskanje in petje, prihajajoče od ognja.

Ko je prispel tako blizu, da je mogel razločiti skozi drevje ogenj, videl je, kako je rdeče opravljen možiček z rdečo čepico na glavi plesal okrog ognja in prepeval:

„Juhé, juhé,
Kraljica še danes ne vé,
Da meni je škratelj imé,
Jutri pa moja bo žé,
Juhé, juhé!“

Lovci se hitro odpravijo domov, da povedo kralju, kaj je ta lovec videl v gozdu.

Kralj in kraljica sta bila silno vesela te novice in sta mirno legla k počitku.

Drugi dan se pripelje pred kraljevi grad lepa kočija s štirimi konji. Iz kočije stopi gospod, katerega kraljica takoj spozna. Bil je oni tujec, ki ga je srečala pred letom dnij na poti v mesto.

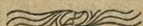
Tujigospod gre v grad in želi govoriti s kraljico.

Ko pride pred njo, pokloni se ji in jo vpraša, ali ga pozna. Ona mu odgovori: „Gospod, poznam vas, vi ste „škratelj!“

Tujec se spoštljivo prikloni in odide tako brzo po stopnicah, da jih vse podre.

Kralj in kraljica pa sta slavila tisti dan obletnico svoje poroke, kar se je dalo, in gostje so veselo prepevali:

Škrateljna spodili smo,
Nazaj ga več ne bo!“

XI.

O človeku, ki je šel iskat človeka pravičnejšega od Boga.

Živel je siromak, ki je vedno tožil, da Bog ni storil prav, ker imajo nekateri ljudje vsega dosti, nekateri pa nimajo niti najpotrebnejšega živeža.

„Bog ni pravičen“, dejal je, „iskat pojdem pravičnejšega.“

In res gre po svetu, da bi našel koga, ki je pravičnejši od Boga.

Sreča moža z dolgo sivo brado, ki ga vpraša, kam je namenjen. Siromak mu odgovori, da išče pravičnika. Sivi mož pravi: „Jaz sem pravičen.“ — „Kdo pa si ti?“ vpraša ga siromak. Oni odgovori: „Bog.“ — Siromak se opravičuje, rekoč: „Pravičen si že, vendar iščem pravičnejšega od tebe, ki si brezkončno pravičen.“ — „Res je, da si pravičen“, pravi siromak, „ali vendar grem iskat še pravičnejšega. Rekel si, da si pravičen, vendar daješ nekaterim ljudem vsega obilo, da ne vedo kam z imetjem, nekaterim pa tako malo, da ne morejo živeti.“

Nato odide siromak svojim potom.

Sreča ga škrat, ki ga vpraša, kam gre. — „Iščem pravičnega človeka“, odgovori siromak. — „Jaz sem pravičen, ki sem škrat“, deje oni. — „Že vem, da si pravičen in da ne jemlješ, kar ni

tvojega, pa vendar grem iskat še pravičnejšega.“
Gre dalje.

Pridruži se mu bela žena, ki ga vpraša, kam se je namenil. „Pravičnega človeka iščem“, odgovori ji. — „Jaz sem pravična“, pravi žena. — „Kdo pa si ti, ki praviš, da si pravična?“ vpraša jo mož. — Bela žena mu odgovori: „Smrt sem.“ — „No, ti si še najpravičnejša“, reče siromak, „ker pobiraš vse od kraja in nič ne izbiraš; bodisi bogatin, bodisi siromak, nikomur ne prizanašaš!“

Potem ga vede smrt v veliko poslopje, kjer je vse polno svetilk; nekatere lučice gore svetlo, nekatere medleje, nekatere pojemajo, veliko pa jih je že ugasnilo.

Siromak vpraša smrt, kaj pomenijo te lučice. — Smrt mu razlaga: „Vidiš, to je tako: Vsak človek ima svojo lučico; tisti človek, čegar svetilka gori svetlo, bode živel še dolgo, oni pa, kogar pojema, skoro umre.“

Siromak vidi lučico, ki samo še nekoliko brli; postoji in vpraša smrt, čegava je ona svetilka. Smrt mu odgovori, da je ravno njegova.

Siromak se prestraši, videč, da njega lučica že pojema in da skoro ugasne; prosi torej smrt, naj ji prilije še nekoliko olja. — Smrt mu pa odgovori: „Kako li ga morem priliti, saj si sam priznal, da sem pravična in da ne prizanašam nikomur! Ako bi te slušala, ne bila bi pravična.“

„Pa se zgodi, kakor je volja božja!“ pravi siromak; lučica ugasne, in siromak umre.

XII.

O puščavniku in poslancu božjem.

Puščavnik, ki je prebil skoro vse življenje v samoti, molil in se pokoril, jel se je na stare dni kesati, da se je odtegnil svetu. Sklene ostaviti samoto in iti pogledat, kaj počno ljudje po svetu.

Spotoma se mu pridruži mladenič, ki ga vpraša, kam gre. Puščavnik mu odgovori, da gre gledat, ali je Bog še na svetu ali ne. Mladenič ga vpraša, ali mu je po volji, da potujeta skupaj. Puščavnik pravi, da ga veseli družčina.

Hodita ves dan in se prijateljski pomenkujeta.

Mrači se že, ko prideta mimo neke graščine. Zavijeta vanjo in prosita nočišča. Graščak ju gostoljubno vzprejme in jima postreže z dobro večerjo. Tudi vina jima da prinesiti v zlati posodi.

Ko se poživita, gresta spat.

Drugo jutro zgodaj odpotujeta; prej pa še zahvalita graščaka za vse, s čimer jima je postregel.

Ko hodita že precej daleč, potegne mladenič ono zlato kupico, iz katere sta pila sinoči, iz žepa in jo pokaže tovarišu.

Puščavnik ga vpraša, zakaj je ukradel kupico, toda mladenič mu tega neče povedati.

Potujeta zopet ves dan. Kar se vsuje pod noč silna nevihta; dež naliva in piš stresa drevje. Pri nekem gradu prosita zavetja in nočišča. Graščak se iz početka brani, češ da ne prenočuje

tujcev, naposled jima vendar dovoli vedriti pod svojo streho, toda le, dokler se ne poleže nevihta.

Ko se zvedri, poslovita se; mladenič pa podari ono zlato kupico graščaku, ker je bil tako prijazen in jima je dovolil vedriti pod svojo streho.

Ko gresta dalje, pokara puščavnik mladeniča, zakaj je ukradel dobremu graščaku, ki ju je vzprejel in nočil tako ljubeznivo, zlato kupico in jo podaril temu oholemu in neprijaznemu graščaku, ki ju je le nerad vzprejel pod streho in ju niti prenočiti ni hotel. Toda mladenič molči.

Trda noč se naredi. Pot ju vodi po temnem gozdu. Sredi gozda vidita ubožno ogljarsko kočo, v kateri še brli luč. Potrkata, in ogljar jima pride odpirat. Povesta mu, da sta popotna in da bi rada prenočila, ker ne vesta pota. — Radovoljno ju vzprejme ogljar; žena pa pravi, da jima takoj pripravi majhno večerjo, da se poživita. Sedeta za mizo, in ogljar jima prinese vina.

Ko se okrepčata, gresta spat.

Drugo jutro, predno odpotujeta, stopi mladenič k zibelki, v kateri spi ogljarjev sinček, in ga zaduši, ko ni nikogar domačinov v hiši. Potem se zahvalita za postrežbo in za nočišče ter odideta.

Puščavnik kara mladeniča, zakaj je zadušil otroka, in gleda, da bi se ga iznebil.

Hodita precej dolgo po gozdu, toda nikakor ne moreta priti na plano. Srečata starega berača in ga vprašata, kako bi prišla iz gozda. Le-ta

jima pové, da sta zgrešila pravi pot in da jima pokaže on, kje morata hoditi.

Dospo do velikega potoka, preko katerega drži ozka brv. Sredi brvi pahne mladenič berača v vodo, da utone.

Puščavnika kar obide groza, ko vidi, kaj je storil zlobni mladenič s starcem, ki jima je prijazno pokazal pot. Boji se, da ne bi storil tudi njemu kaj žalega, in mu iz nova očita vse hudobnosti, ki jih je napravil.

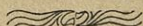
„Dobremu graščaku, ki naju je rad prenočil, ukadel si v zahvalo zlato kupico in jo podaril trdemu graščaku, ki naju ni hotel nočiti; ubogemu ogljarju, ki nama je tako gostoljubno odprl svojo hišo, umoril si nedolžno dete, in sedaj si pehnil v vodo moža, ki nama je pokazal pot.“

Mladenič se obrne k puščavniku, rekoč: „Poslušaj, da ti povem, zakaj sem storil vse to, in zapomni si. Bogatemu in ošabnemu graščaku sem vzel kupo, ker nama je stregel zgolj zato, da bi ga hvalila, torej iz slabega namena. Podaril pa sem kupo onemu drugemu zato, da se bode odslej rajši usmilil siromakov. Ogljarju sem umoril otroka zato, ker je bolje, da umre nedolžen, nego da bi bil hudodelec, ko dorase. Starca pa sem pahnil v vodo, ker so ga najeli, da zapali vas; bolje torej, da je umrl, nego da bi bilo toliko nesrečnih.“

Storil sem pa vse to vpričo tebe zato, da ne bodeš več dvojil, ali je Bog še na svetu ali

ne. — Bog me je poslal“, nadaljuje mladenič — poslanec Gospodov — „da ne grešiš več na milost božjo.“

Nato izgine poslanec božji, puščavnik pa se vrne v samoto.

XIII.

Kako je prijadral mladenič po kopni zemlji po nevesto.

V deveti deželi je živel bogat grof, ki je imel več gradov. Svojo hčer, ki je slula zbog svoje lepote po vsi deželi, obetal je v zakon onemu, ki prijadra v ladji po kopni zemlji do njegovega gradu.

To zvedo tudi trije bratje. Starejši teh bratov pravi, da steše ladjo in da odjadra po grofovo hčer. Gre v gozd, spotoma pa sreča starca, ki ga nagovori in vpraša, kam gre. — „V gozd sem namenjen“, odgovori mladenič, „da naredim nekaj žlic.“ Ko pride v gozd in zaseče s sekiro v bukev, da bi jo posekal, odleti toliko žlic od nje, kolikorkrat zamahne. Mladenič pobere žlice in jih nese domov. „Ako mi ni usojeno, da bi dobil grofovo hčer, bodem pa tržil z žlicami“, govori sam v sebi.

„No, ali si naredil ladjo?“ vpraša ga srednji brat. — „Ladje ne“, odvrne oni, „temveč žlice; bomo pa tržili z žlicami.“

Odpravi se srednji brat v gozd, da bi stesal ladjo. Spotoma sreča starca, ki ga nagovori in vpraša, kam gre. — „V gozd sem namenjen“, odgovori mladenič, „da naredim nekaj skled.“

Ko pride v gozd in zamahne v bukev, odleti skleda od nje. Kolikorkrat zaseče, toliko skled pade od drevesa. Nato pobere sklede in jih nese domov.

„Hitro si napravil ladjo!“ rečeta mu šaljivo brata, ker se je tako hitro vrnil domov.

„Saj sem vedel“, pravi mlajši brat, „da ne napravita ničesar; videla bodeta, kako jo jaz ročno naredim z božjo pomočjo.“

Sedaj se napravi le-ta v gozd. Spotoma sreča starca, ki ga vpraša, kam je namenjen. — „V gozd grem ladjo tesat, da se ž njo popeljem po grofovo hčer.“

„Le pojdi“, reče starec, „pa zamahni trikrat v bukev, in ladja bode narejena. Kadar pa bodeš jadral proti gradu, vzemi vse vanjo, česarkoli nisi še videl. Ako tega ne storiš, nikoli ne prijadraš do gradu.“

To izgovorivši, gre starec svojim potom dalje.

Mladenič stori, kakor mu je velel starec, in glej, velikanska ladja stoji pred njim. Takoj sede vanjo in odjadra proti gradu, do katerega je trideset dnij hoda.

Ko jadra mimo nekega mlina, vidi nekoga pod koritom, ki sproti popija vso vodo, katera priteka po koritu. Kaj takega mladenič še ni videl.

„Ti, ki si tako žejen“, nagovori mladenič pivca, „stopi le-sem k meni v ladjo.“ — Oni ga sluša, in nato se odpeljeta dalje.

Nekje na polji ugleda mladenič orače, ki orjejo s tremi pari živine. Nekdo pa stopa za njimi in sproti pojeda vse brazde.

„Ti, ki si tako ješč“, zakliče mu mladenič, „stopi k meni v ladjo!“ — Ko ga oni sluša, odplujejo.

Jadrajo zopet mimo hriba, na katerem paso trije pastirji krave.

Jeden izmed njih veli tovarišu: „Ti, pojdi no zavrnit sivko; precej dolgo je že, odkar se je ločila od živine.“ — „Ej, kaj bodeš hodil in je iskal, jaz jo zavrnem hitreje“, pravi tretji. „Za kamen primem in ga potisnem šest ur daleč za kravo.“ A srednji reče nato: „Kaj bodeš ti potisnil, jaz se jedenkrat prestopim in tamkaj sem.“

Ali še predno srednji pastir to stori, že jim zakliče mladenič z ladje: „Kaj takega še nisem videl nikoli! Vsi trije morate z menoj. — In pastirji popuste govedo in stopijo v ladjo. Nato odjadrajo.

Že se bližajo gradu, v katerem biva grof s svojo hčerjo.

Ko priplujejo do gradu, izstopi mladenič s svojimi tovariši in vsi gredo pred grofa. Mladenič pa pravi: „Gospod grof! Po kopni zemlji sem prijadral do vašega gradu, torej dobim vašo hčer za ženo.“

„Dobiš jo“, odvrne grof, „ali pripravil sem bogato pojedino; kam bodem ž njo, ko si privedel s seboj tako malo svatov?“

„Gospod grof“, odgovori mladenič zvestno, „ne bojte se! Take svate imam, da nam bode še vsega premalo, ako ste pripravili še toliko.“

„Pazi, da je temu res tako“, pravi grof; „kajti, če vsega ne pojedete in ne popijete, kar smo pripravili, ne dobiš moje hčere“.

Dan svatbe napoči. Svatje posedejo okrog velike mize, služabniki pa prinašajo raznovrstnih jedil in pijač.

Tisti svat, ki je pojedel vse brazde, ni se mogel nikoli najesti dodobra; pojedel je sproti vse, kar je prišlo na mizo.

Oni svat, ki je izpil vso vodo pri mlinu, popil je vse vino; tako da je rekel grof, naj ga odvedo v klet k sodom. Popil je vse vino, kolikor ga je bilo v kleti. Samo sod je nagnil, in prazen je bil.

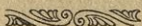
Ker je grof nerad dal hčer temu mladeniču, besede pa ni hotel prelomiti, ugibal je, kaj bi še ukazal mladeniču, česar bi le-ta ne mogel storiti. Naposled si izmisli in mu reče: „Še to-le ti je storiti, predno dobiš mojo hčer“. In pove mu za studenec, ki je daleč nekje pod drugim cesarjem; vodo iz tega studenca mu mora še tisti dan prinesiti, potem je mlada grofica njegova.

Iz te zagate reši mladeniča oni svat, ki je tako daleč prestopal. Mladenič mu veli, naj stopi do studenca in mu prinese vode. Oni to

stori. Ker se pa jako dolgo ne vrne s studencem, jame mladeniča skrbeti; zatoorej veli onemu svatu, ki tako daleč vidi, naj pogleda, kje je oni in kaj dela. Ta pogleda in pravi, da spi v senci pod drevesom blizu onega studenca. Treba ga je zbuditi; zatoorej reče tistemu svatu, ki je znal tako daleč kamen zagnati, naj zaluči kamen, da ga zbudi.

Ko ta kamen zažene, tedaj se res oni zbudi in hipoma je s studenčnico v gradu.

Grofa je srdilo, da je mladenič vse tako storil, kakor mu je zapovedal; vendar mu je moral dati hčerko za ženo. Po poroki je odvel mladenič grofico v grad, ki je bil ondi blizu in katerega jima je grof izročil v last. Tu živita še danes srečno in zadovoljno, ako še nista umrla.

XIV.

O povodnih deklicah.

Plenkov Tone, sin ubožne vdove, je bil zal dvajsetleten mladenič. Ljudje so ga imeli radi, ker je bil vedno dobre volje, mimo tega priden, zanesljiv in pošten.

Bil je topel poleten dan, ko je kosil Tone pri sosedovih v gorski senožeti. Vročina in delo sta ga tako užejala, da je šel k bližnjemu potoku pit.

Zdajci mu udari na uho krasno petje, kakršnega še ni slišal. Pogleda k izvirku, odkoder se čuje petje, in ugleda v tolmunu tri lepe po-

vodne deklice. Tone stoji kakor okamnel in poslušša ves zavzet njih rajsko petje. Nato skladajo razne poljske cvetlice v lepe kite in vence, končno pa splavajo po vodi nizdolu. Ko priplavajo mimo Toneta, vrže mu ena šopek cvetlic.

Šopek pade v vodo. Tone ga hoče pobrati, toda splava mu po vodi. Hiti za njim.

V tem se je prepreglo nebo s temnimi oblaki; jelo je grmeti, bliskalo se je in treskalo, da so skale pokale, in lilo je, da je potok hipoma narasel v mogočen hudournik.

Ali Tone se ne meni mnogo za vse to, temveč hiti ves omamljen za šopkom. Ko ga hoče vzeti iz vode, odneso mladeniča, kakor bi trenil, povodne deklice v svoj stekleni grad, kjer ga položijo na srebrno posteljo. Tone zaspi.

Ko se zbudi, pridejo povodne deklice k njemu, pozdravljajo ga in prepevajo ob njegovi postelji. Obetajo mu, da mu bode dobro pri njih, in ga posade na demantast stol pred biserno mizo. Sedaj priplavajo predenj polne skleda najokusnejših jedil, kakršnih še ni užival, in kristalen kozarec najboljšega vina. Tone je in pije, povodne deklice pa plešejo okrog njega in mu pojo tolikanj lepo, da je ves očaran.

Ko se okrepča, vedejo ga v velikansko biserno dvorano. Tukaj so velike biserne orglje, ki se tako lesketajo, da ni moči gledati vanje.

Povodnja deklica stopi k njim, odpre studenček, da padajo biserne kaplje na orglje, in

čudovito krasna godba se razlega po dvorani. Povodne deklice prepevajo milobne svoje pesmice.

Povodna deklica stopi k Tonetu, rekoč: „Kaj ne, da je lepo in prijetno pri nas in da ostaneš tukaj?“ — Tone obeta, da ostane pri njih.

Vedejo ga v tretjo dvorano. Tukaj mu je prebresti majhen potok. Povodne deklice ga ljubeznivo vabijo, naj ga prebrede. Zdajci mu zakliče glas z nasprotne strani: „Ne daj se zavesti in ne hodi sem; vrni se rajši k materi, katera je tolikanj jokala po tebi, da je oslepela“.

Tone se prestraši in zajoka. Lepo prosi povodne deklice, naj ga odvedejo nazaj, odkoder je prišel.

Deklice ga pa zadržujejo in mu obetajo vse, česar koli si poželi, ako ostane. Ali Tone se ne da preprostiti, temveč le sili, da ga odvedejo k materi.

Žalostno pravijo povodne deklice: „Rade bi te obržale in tudi lahko, ako bi hotele; toda mati ima večjo pravico do tebe nego me. Da pa vsaj nekoliko poravnaš krivico, katero si ji storil, ker si jo ustavil in ker je oslepela zaradi tebe; evo ti dragega kamena, kateri ima tako moč, da izpregleda vsak slepec, kateremu ž njim trikrat potegneš po očeh. Kamen pa izgubi to čarobno moč, kadar količkaj užališ mater svojo. Sedaj pa pojdi, da nekoliko počiješ na postelji.“

Tone sluša povodne deklice in leže. Skoro sladko zaspi. Sanja se mu, kako objema dobro svojo mater in kako ga ona ljubeznivo pozdravlja.

Vzbudi se. Pogleda okrog sebe in vidi, da leži na bregu začaranega potoka. Ali kako se je izpremenil, dokler je spal! Gosta brada mu seza malone do kolen, in zdi se mu, da se je precej postaral; ves je nekako onemogel.

Napoti se domov. Ko stopa po domači vasi, vidi se mu vse drugačno; tudi sovaščanov ne pozna. Le na koncu vasi še spozna rodno hišico, katera je pa že na pol podrta.

Čudne misli se mu podé po glavi, in vedno tesneje mu je pri srci. Stopi v kočo. Tukaj ugleda na kupu slame slepo svojo mater. Tone se ne more vzdržati, da ne bi zajokal; nato poklekne pred mater in jo prosi oproščenja. Mati ga pogladi po licu, ali takoj stresne z roko, ko začuti dolgo brado. „Saj ti nisi moj sin; kajti moj sin ima lepo gladko lice, ti si pa grd, kosmat; tudi glas ni glas mojega sina. Moj sin je imel čist, tanek glas, kakor srebrna struna“ ...

Sedaj vzame Tone dragi kamén iz žepa in potegne ž njim trikrat preko materinih očij. — Stara mati si pomane oči, mrena ji odpade, in zopet vidi, kakor prej.

Kako je vesela, da je zopet izpregledala! Bolj še pa je bila vesela svojega sinu, katerega je sedaj zopet spoznala.

Hipoma se raznese po vasi novica, da je Plenkov Tone zopet doma in da je čudovito ozdravil mater svojo. Zvedelo se je to tudi po vsi deželi, in skoro so prihajali k njemu slepci od

vseh strani, da bi jih ozdravil. Kdorkoli je prišel, vsakdo je izpregledal.

Ljudje so mu nanegli blaga in denarja, da je zelo obogatel. Živel je z materjo srečno in zadovoljno. Napravil si je novo hišico in ljubeznivo stregel materi na njene stare dni.

Ko je pa mislil, da ima že vsega dovolj, bil je naposled ošaben in ni hotel več zdraviti ljudi.

Nekega dne pride k njemu slepa starka in ga prosi, naj jo ozdravi. Tone jo zapodi, češ da ima že vsega dosti in da se mu ni treba več ukvarjati s slepci.

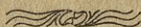
Ko ga mati pokara in prosi, naj se usmili starke, sune jo od sebe in ji vzame iz rok čarobni kamen, katerega mu je prinesla, da bi ozdravil slepo starko. Mati zaplaka in odide. Tone pa pogleda kamen in zapazi, da drži namesto čarobnega kamena — košček oglja. Hiti za materjo, da bi mu oprostila, ali glej, tudi njemu se stemni pred očmi — Tone je oslepel!

Rad bi dal vse svoje bogastvo, da bi se mogel ozdraviti in zopet dobiti vid, katerega je izgubil po svoji prevzetnosti.

Nekega dne naprosi mater, naj ga vede k začaranemu potoku. Ko prideta do potoka, priplavajo one tri povodne deklice in zapoje:

„Spoštuj ti vedno mater in očeta,
sam Bog plačilo ti za to obeta!
Kakor stariše pa zaničuje,
sam sebi on nesrečo kuje.“

Tone zamaknjen posluša to genljivo petje; ko pa povodne deklice izpojo, steče proti njim. Ali zdajci pade v potok in utone.

XV.

O čudovitem povodcu.

Pri neki hiši je bilo mnogo otrok. Ker sta jih oče in mati težko živila, rekla sta starejšemu sinu, naj gre kam služiti za pastirja ali hlapca.

Le-ta obleče pastirsko rjavo suknjico, dene torbico na rame, prime palico v roko in odide po svetu.

Ko pride že daleč, ugleda na prijaznem gričku ličen gradič. „Tam gotovo rabijo več poslov“, govori sam pri sebi: „tja grem“. — Kar prileti ptič kljunač in mu reče: „Deček, skrij me pod suknjico, da me lovci ne ubijejo!“ — Prime ga in ga dene pod suknjo. Lovci odidejo. — „Le izpusti me“, oglasi se kljunač: „sedaj sem že varen“. Predno pa odleti, pravi: „To dobroto ti povrnem z zahvalo“.

Mladenič gré dalje. Sedaj pridirja divji zajec, ki ga prosi: „Deček, skrij me pod suknjico, da me lovci ne ubijejo“. — Mladenič stori tako. Za nekoliko časa pravi zajec: „Sedaj me pa izpusti, varoval se bodem že sam.“ — Mladenič ga izpusti, zajec pa mu obeta zahvalo.

Nato prileti divja raca in mu reče: „Deček, skrij me pod suknjico, lovci me zalezujejo; hvaležna ti bodem.“

Mladenič jo skrije; ko pa lovci odidejo, oglasi se raca: „Sedaj me pa izpusti, varovala se bodem že sama, tebi bodem pa hvaležna“.

Mladenič pride v grad. Ker je lačen, prosi najprej jedi, potem se ponudi za pastirja.

V gradu je bivala vdova s tremi hčerami in mnogimi posli. Graščakinja mu pravi: „D drugega dela nimamo, toda ponoči lahko paseš kobilu na povodcu, podnevu pa bodeš pomagal vrtnarju.“

— Mladenič ostane v gradu.

Prvo noč vede kobilu ob povodcu na pašo. Ker je pa utrujen od dolgega pota, ovije povodec okolo roke, leže na travo in zaspi.

Ko se drugo jutro vzbudi, drži le povodec, kobile pa ni nikjer.

Ko je zaman išče nekaj časa, prileti k njemu kljunač in pravi: „Ker si me otel smrti, dolžen sem ti zahvalo. Pojdi s povodcem za menoj. Ondu za plotom bodem razkopaval, in iz zemlje pride bela meglica; ti pa vrzi nanjo povodec, in izpremenila se bode v kobilu. Potlej jo zajahaj in jezdi domov.“ — Zgodi se tako, in mladenič jaha vesel domov.

Ko pride noč, žene zopet ob povodcu kobilu na pašo, Ko nekaj časa pase, truden je in zaspan; zato ovije povodec okolo roke, ko ga je močno privezal kobili za nogo, leže in zadremlje.

Ko se zjutraj vzbudi, zopet drži samo povodec, kobile pa ni nikjer. Kar pridirja iz grmovja zajec in mu pravi: „Ti si me rešil smrti, jaz pa sem ti dolžen zahvalo. Kobila je v onem-le grmovju; pojdi z menoj, in kjer pobrskam, dvigne se bela meglica iz zemlje. Ti pa vrzi nanjo povodec, in izpremenila se bode v kobilo. Zajahaj jo in jezdi domov!“ — Zgodi se.

Tretjo noč se mu zgodi takisto: ko se vzbudi, zopet ni kobile nikjer. Prileti pa divja raca in mu pravi: „Ti si me otel smrti, dolžna sem ti zahvalo. Pojdi k onemu tolmunu, v njem je kobila. Kjer bodem tolkla s perotimi ob vodo, ondi se bode vzdignila bela meglica iz vode, ti pa vrzi nanjo povodec, in izpremenila se bode v kobilo.“ — Stori tako in zopet ima kobilo.

Ko jo prižene domov, čaka ga v hlevu domača najmlajša hčerka in mu pravi: „Tri noči si srečno dopasel, imel si dobre in zveste pomočnike, odslej pa ne bodeš imel nobenega več. Le pojdi sedaj do matere, in ko te vpraša za plačilo, Bog ne daj, da bi zahteval kaj drugega nego povodec, ob katerem si pasel kobilo. To je namreč stvar, s katero se naši materi vse posreči, česar poželi. Da bode temu konec, zahtevaj oni povodec. Ako dobiš denar, izpremenil bi se v čepinje; ako bi hotel obleko, raztrgala bi se precej ali pa bi ti izginila. S povodcem pa lahko narediš, karkoli si izmisliš. Ako ga vzameš iz žepa, potreseš ž njim in rečeš: „Pridi predme lep konj,

s cesarsko, vojaško ali kakršnokoli opravo', takoj ga imaš in lahko zajahaš, kamorkoli te je volja."

Pastir sluša, gré k gospodinji in pové, da mu je ta posel pretežak, da ne more delati noč in dan. — Graščakinja ga nagovarja, naj še ostane v gradu; on pa reče, da ostane samo tedaj, ako mu dá drug posel. Vpraša ga za plačilo; on pa pravi: „D drugega ne vzamem, nego povodec, ob katerem sem pasel kobilu.“ Graščakinja se dolgo brani, naposled mu ga pa vendar vrže in reče: „Na ga; ker si pa tak, bodem tudi jaz taka, da sedem let ne bodeš govoril drugega, nego: „Nemtudum“. Zajedno ga zapodi od hiše.

Mlajša hčerka prosi mater, naj ga ne podi od hiše in naj mu dá drugega dela.

Graščakinja privoli, da ostane, in mu reče, naj pomaga samo na vrtu. Mladenič ostane v gradu.

Ko je nekega dne sam na vrtu, potegne povodec iz žepa, potrese ga in pravi: „Pridi predme takšen konj, kakršnega jaha cesar, in v prav taki opravi.“ Zgodi se tako. Mladenič zajaha konja in ga goni po vrtu. Ker so pa gredice ozke, pohodi s konjem mnogo dragih cvetic in drugih imenitnih rastlin. Vrtnar ga zapodi z vrta. Hkratu pa ga zatoži gospe, katera mladeniča iz nova zapodi iz gradu.

Ko mlajša hčerka to sliši, prosi mater, naj ga še obdrži in mu dá drugega dela.

Mladenič ostane, oskrbuje odslej kokoši in donaša drva v kuhinjo.

Mine nekaj let. Sedaj razglasé vse tri grajske gospodičine, da se omožé. Pride več snubcev, in starejši dve si izvolita bogata viteza, mlajša pa neče drugega nego nemega hlapca.

Predno se še poročé, vname se vojska. Tudi onadva viteza, zaročnika starejših hčerâ, morata na vojsko.

Predno se ločijo, napravijo veliko pojedino, na katero povabijo mnogo prijateljev in vitezov. Pri slovesu dá vsaka hči svojemu zaročniku dragocen svilnat robec, na katerega je vsaka sama z zlatimi črkami uvezla svoje ime. Tudi mlajša gospodičina dá svojemu ženinu takšen robec.

Sedaj se pomenkujejo, kako bi odpravili nemega hlapca iz gradu, da bi bil mlajši hčeri izpred oči.

Ko odhajajo na vojsko, pripravijo mu starega, mršavega konja, ki že ni za nobeno rabo, posade ga nanj in odrinejo na vojsko. Mislili so, da s konjem vred pogine kje na poti.

Ko so vitezi že daleč od gradu, zapazijo, da hlapca ni več za njimi. Razveselé se, misleč, da je kje poginil v jarku.

Resnično pa ni bilo tako. Ker je minilo takrat ravno sedem let, odkar ga je zaklela graščakinja, izpremenil se je hlapec v jako lepega mladeniča. Potrese povodec in zahteva, da pride takšen konj, kakršne imajo oni vitezi, z ravno takovo opravo. Potem se preobleče, zajaha konjiča in jezdi ž njim na vojsko.

Vojska se je že pričela, ko prijah na bojišče. Ondu vidi med palimi vojniki tudi zaročnika starejše grajske hčere; nezavesten leži na tleh, ranjen v roko. Mladenič razjaha in mu obeže rano z onim svilnatim robcem, katerega mu je dala mlajša gospodičina v spomin.

Vojska je končana, in vitezi se odpravljajo domov, med njimi tudi oni, kateremu je mladenič obezal rano na roki.

V gradu napravijo velike gosti, da praznujejo srečno vrnitev. Starejši dve hčeri se veselita, da sta se vrnila njiju zaročnika; mlajšo pa vse zasmehuje in zbada, rekoč: „Izgubil se nam je že na poti v vojsko; ostal je menda s kljusetom kje v jarku.“

Hipoma ugledajo v dalji lepega jezdeca, ki hitro jaha proti gradu.

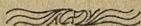
Ko prijah v grad, ne spozna ga nihče; vitezi pripovedujejo, da so ga videli v vojski, kako je hrabro sekal na desno in na levo.

Mladenič pa veli onemu vitezu, ki ima obezano roko, naj pokaže robec, s katerim mu je rana ovita.

Oni odveže rano, mladenič pa vzame robec in ga pokaže mlajši hčeri. Ta precej spozna robec, katerega je dala svojemu ženinu, predno je šel na vojsko.

Nekoliko dni pozneje se je praznovala imenitna svatba v gradu, na katero so bili povabljeni vitezi in graščaki od blizu in daleč.

Slavile so se namreč poroke vseh treh grajskih gospodičen; izmed ženinov pa je bil ženin mlajše hčere najlepši.

XVI.

O zlatih jabolkih.

Oče in mati sta imela tri sinove. Prebivali so v lični hišici, poleg katere je bil vrt, kjer so zorela zlata jabolka. Ko so že dozorevala, izgubilo se je vsako noč jedno. Kdo jih je hodil krast, tega niso mogli dognati. Oče reče sinovom, naj jih gré vsako noč eden stražit.

Prvo noč pošlje starejšega. Mati mu speče potvico, oče pa mu da bokal vina, da bi se krepčal ponoči in ne zaspal.

Ko se naredi noč, gre starejši sin na vrt, sede pod jablano, naje se in napije, potem zadremlje in spi trdno vso noč.

Ko pride zjutraj oče na vrt in prešteje jabolka, vidi, da je, kakor po navadi, jedno manj. — „Slabo si stražil“, krega ga oče, „ko je zopet izginilo jedno jabolko“.

Drugi večer pošlje oče srednjega sina na vrt. Tudi temu speče mati potvico, oče pa mu da vina seboj, da bi lože bedel ponoči.

Ko pride srednji sin na vrt, sede, poje in popije, kar ima, potem pa zadremlje in spi vso noč.

Drugo jutro, ko pride oče pogledat na vrt, izginilo je zopet edno jabolko.

„Vidva mi že ne bodeta več stražila mojih jabolk!“ jezi se oče. — In mlajši sin pravi: „Oče, nocoj pojdem jaz na vrt; videli bode, kako ga ujamem tatu, ki nam krade jabolka“.

„Še onadva nista opravila ničesar, kamoli bodeš ti!“ pravi oče.

Ko se stori noč, vzame mlajši sin nekoliko črnega kruha in vode s seboj, vrže puško čez ramo in gre na vrt. Tukaj sede pod iablano, nabaše puško in oprezuje na tatu.

Okoli polnoči prileti črn ptič, krokar, naravnost na jablano. Mladenič pomeri in ustreli. Z drevesa pade jabolko in ptič, ki se pa takoj zopet pobere in odleti v bližnji grad.

Ko pride drugo jutro oče pogledat in prešteje jabolka, zapazi, da zopet ni ednega.

„Sinko, slabo si stražil“, kara ga oče. — „Oče, ne jezite se“, pravi mladenič, „dobro sem stražil in tudi videl, kdo hodi krast naša jabolka. O polnoči je priletel črn ptič in utrgal jabolko; usirelil sem, in padla sta nato ptič in jabolko. A ptiča sem samo obstrelil, ker se je, kakor bi trenil, zopet pobral in odletel v grad. Ali dobiti ga moram, oče, prej ne odneham“.

Mladenič se res napoti naravnost v grad. Tukaj vpraša, kje imajo tistega ptiča, ki hodi na njih vrt jabolka krast. Povedo mu, da v gradu nimajo nobenega ptiča. „Imeti ga hočem“, pravi mladenič: „videl sem dobro, kako je odletel z našega vrta naravnost v vaš grad“. — „Ako bodeš

molčal“, pravi mu hišina, „pokažem ti ga. Bolan je in gori leži na postelji ves krvav“. — Hišina ga odvede v sobo, kjer leži ptič.

„Zakaj si kradel naša jabolka?“ pravi mladenič, „sedaj te ubijem zato“.

„Pusti me“, prosi ga ptič, „dam ti zato lep grad z bakrom pokrit“.

„Ničesar mi ne bodeš dal in tudi ničesar ne maram; ubijem te!“

„Dam ti še jeden grad, s srebrom pokrit, samo da me pustiš živega“, deje ptič.

Mladenič se le ne meni za obetane gradove, temveč mu še vedno preti, da ga ubije.

Ptič ga prosi: „Dam ti še jeden grad, z zlatom pokrit, ako mi ne storiš ničesar žalega“.

Ker se mladenič le ne da pregovoriti, obeta mu še zlat prstan. — Kadar ga trikrat zasučesh na prstu, imel bodeš, karkoli si izvoliš, jedi in pijače. Ako ga zopet zasučesh, imel bodeš vojakov, kolikor jih bodeš hotel“. Obeta mu tudi zlato kočijo, zlato konjsko vprego in konje, ako ga pusti živega.

Mladenič je zadovoljen, in črni ptič mu da vse, kar mu je obetal.

Mladenič je imel sedaj tri lepe gradove; mimo tega čudodelni prstan, s katerim je dobil, karkoli je hotel.

Nekega dne pa pride njegov sosed, ki je imel ondu blizu svoj grad, z vojaki pred njegovo domovje in se navali na grad. Mladenič se jih nič kaj ne ustraši, temveč zasučesh prstan na roki in

pravi, naj pride toliko vojakov, kolikor je sovražnih. Zgodi se tako, ali njegova vojska je pre-slaba, sovražniki zmagujejo. Zasuče drugič prstan in pravi, naj pride še jedenkrat toliko vojakov. Tudi to se zgodi, toda vedno še ne morejo zapoditi sovražnikov od gradu. Zasuče prstan tretjič in pravi, naj jih pride desetkrat toliko. Sedaj šele se mu posreči, da jih zmaga.

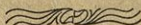
Konaposled pobegnejo, zapreže in se pelje domov k očetu in materi. Domačini ga ne spoznajo. Prosi, da bi smel prenočiti pri njih. Branijo se, češ, da so ubožni, in da nimajo prikladnega ležišča za takega gospoda. Ko pa oni pravi, da je zadovoljen, samo da bode pod streho, sprejmo ga.

Pomenkujoč se to in ono, potožijo mu, da so izgubili pred nekaj leti najmlajšega sina in da ne vedo, kam bi bil prešel. — „Ali bi ga še spoznali, ko bi sedaj prišel?“ vpraša tujec. — „Kako ga ne bi spoznali“, odgovore mu; „ako ne po drugem, poznali bi ga po tem, da nima jednega prsta na roki“.

Nato sname tujec rokavice z rok, in roditelji spoznajo svojega sina.

Vprašajo ga, kaj bi hotel večerjati; ali on jim odgovori: „Nič ne skrbite za to“. Zasuče trikrat prstan na roki, in miza je polna najslastnejših jedil in pijač.

Pili so in jedli in bili dobre volje: celo meni so dali nekoliko piti, da imam še sedaj moker jezik.

KAZALO.

	Stran
O treh grbcih	3
Kako je prišel kovač v luno	7
O lepi Vidi in stoletni uri	13
O kovačici in prosjaku iz paradiža	18
O deklici z zlato zvezdo na čelu	20
O mladeniču, ki bi bil rad strah poznal	27
O zakletem gradu	33
O škratu in dveh zvutih bratih	35
Tri vreče denarja za cepec, mačko in petelina	37
Ogljarjeva hči — kraljica	39
O človeku, ki je šel iskat človeka, pravičnejšega od Boga	43
O puščavniku in poslancu božjem	45
Kako je prijadral mladenič po kopni zemlji po nevesto	48
O povodnih deklicah ,	52
O čudovitem povodcu	57
O zlatih jabolkih	63

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000520043

